МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Львівський національний університет імені Івана Франка

Філософський факультет
Кафедра політології

Затверджено
На засіданні кафедри політології
філософського факультету
Львівського національного університету імені Івана Франка
(протокол № 1 від 26 серпня 2022 р.)

Завідувач кафедри _____проф. Анатолій РОМАНЮК

Силабус з навчальної дисципліни «Лоббінг і групи тиску», що викладається в межах ОПП «Політологія» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти для здобувачів зі спеціальності 052 «Політологія» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» 2019 року вступу

Львів – 2022

Назва дисципліни	Лоббінг і групи тиску
Адреса викладання дисципліни	м. Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університетська 1, 79000
Факультет та кафедра, за якими закріплена дисципліна	Філософський факультет, кафедра політології
Галузь знань, шифр та назва спеціальності	Галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» Спеціальність 052 «Політологія»
Викладачі дисципліни	Панарін Андрій Сергійович, кандидат політичних наук, доцент кафедри політології ЛНУ ім. І. Франка
Контактна інформація викладачів	Електронна адреса: panarinAS@ukr.net, andriy.panarin@lnu.edu.ua Сторінка викладача: https://filos.lnu.edu.ua/employee/8034 Місце знаходження: Львів, Львівський національний університет імені Івана Франка, вул. Університетська 1, ауд. 206
Консультації з питань навчання по дисципліні відбуваються	Щочетверга, 15:05-16:40 год.(філософський факультет, кафедра політології, ауд. 206) У день проведення лекцій/семінарських занять. Також можливі он-лайн консультації через засоби віддаленого відео- й аудіозв'язку та емейлінг на електронну адресу викладача.
Сторінка дисципліни	
Інформація про дисципліну	*Навчальна дисципліна «Лоббінг і групи тиску»* – це вибіркова навчальна дисципліна з циклу професійної та практичної підготовки бакалавра, яка вивчається студентами-бакалаврами четвертого року навчання спеціальності 052 «Політологія», у VIII семестрі в обсязі 3,5 кредитів (за Європейською Кредитно-Трансферною Системою, ECTS).
Коротка анотація дисципліни	Вибірковий курс «Лоббінг та групи тиску» для студентів спеціальності «Політологія» присвячений багатогранній темі взаємодії груп інтересів з органами державної влади. Курс дає можливість студентам отримати поглиблені знання про основні теоретичні підходи, спрямовані на вивчення лобізму, а також ознайомиться з практичними прикладами і методами лобістської діяльності. В рамках дисципліни проводиться порівняльний аналіз моделей і практик лобізму в різних країнах світу, а також на наднаціональному рівні. Розкривається роль GR (зв'язків з органами державної влади) в корпоративному секторі. Студенти мають можливість отримати практичні знання про те, яким чином проводяться лобістські кампанії, яка структура прийняття політичних рішень, як влаштований механізм

	політичного впливу. Курс має міждисциплінарний характер і буде корисний всім, хто цікавиться питаннями політичної соціології, політичного управління, політичного консалтингу, політекономії.
Мета та цілі дисципліни	*Метою* вивчення навчальної дисципліни «Лоббінг і групи тиску» є ознайомити студентів з основними положеннями в сфері публічного лобіювання як інструменту впливу на формування та реалізацію публічної політики та побудови громадянського суспільства. *Завдання курсу:* • Проаналізувати поняття і базові теоретико-методологічні підходи до дослідження лобізму і групового підходу в політиці; • Концептуалізація особливостей функціонування груп інтересів і груп тиску на різних рівнях політики і в політичних системах різного типу; • Визначити особливості організаційних, технологічних і управлінських процедур в механізмі прийняття політичних рішень на внутрішньосистемному і міжнародному рівнях; • Порівняльний аналіз крос-культурних особливостей лобізму на різних стадіях функціонування політичної системи і процесу прийняття рішень; • Дослідити методи дослідження моделей і практик лобізму на корпоративному, регіональному, національному та міжнародному рівнях; • Вивчення механізмів впливу на процес прийняття рішень в умовах перехідного суспільства в сучасній Україні.
Література для вивчення дисципліни	***Основна література:*** 1. GR та PR менеджмент в контексті економічної безпеки : монографія / за ред. проф. Мігус І. П. Черкаси : ПП Чабаненко Ю.А., 2014. 376 с. URL : https://www.academia.edu/35292876/МІНІСТЕРСТВО_ОСВІТИ_І_НАУКИ_УКРАЇНИ 2. Базілевич Д. Інститут лобіювання в Україні та за кордоном: походження, проблеми, перспективи розвитку : наук.-інформ. вид. / Д. Базілевич, В. Нестерович, В. Федоренко. – К. : ФОП Москаленко О.М., 2015.– 111 с. 3. Беззубко Л. В., Девятка В. В. Взаємодія громадських організацій, місцевої влади та підприємців : монографія. Донецьк : Норд комп'ютер, 2007. 300 с. 4. Діалог суспільства і влади : європейські правові стандарти та досвід : Збірка документів. Пер з іноз. мов / За заг. ред. В. М. Литвина. К. : Парламентське вид-во, 2011. 480 с.

5. Дягілєв О. В. Конституційно-правовий інститут лобізму: вітчизняний та зарубіжний досвід : монографія / О. В. Дягілєв. – Х. : Майдан, 2011. – 252 с.
6. Ємельянов В.М. Розвиток партнерських відносин бізнесу і влади в системі державного управління сталим розвитком регіонів України: теорія, методологія, практика: монографія. Миколаїв : ПП Ємельянова Т.В., 2012. 420 с.
7. Квітка С.А. Державне управління формуванням партнерських відносин між владою та бізнесом в умовах соціальних перетворень: монографія. Дніпро : Грані, 2017. 268 с.
8. Мацкевич Р.М. Політико-правові засади формуваня інституту лобізму в Україні: монографія. Одеса : Фенікс, 2013. 168 с.
9. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові засади інституту лобіювання: зарубіжний досвід та перспективи для України : монографія / В. Ф. Нестерович. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О.Дідоренка, 2010. – 752 с.
10. American League of Lobbyists Code of Ethics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.alldc. org/ethicscode.cfm
11. Bentley A. F. The process of government; a study of social pressures / A. F. Bentley ; [new ed., with introd. by H. T. Davis]. – Evanston : Principia Press of Illinois, 2014. – 501 p.

Додаткова література:

1. Богиня Т. Ю. Перспективи законодавчого регулювання інституту лобізму в Україні / Т. Ю. Богиня // Держава і право. – 2013. – Вип. 61. – С. 498-504.
2. Волощук А. Н. Лобізм в Україні [Електронний ресурс] / А. Н. Волощук // Дзеркало тижня. – 2010. – No18 (15 травня). – С. 8. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/archives
3. Ворчакова І. Є. Проблеми та перспективи розвитку лобізму як політичного інституту в Україні / І. Є. Ворчакова // Політикус. – 2016. – Вип.1. – С. 88-91.
4. Гоцуляк В. М. Сучасні реалії та особливості політичного лобізму в Україні / В. М. Гоцуляк // Гілея (науковий вісник). – 2016. – Вип. 110. – С. 373-376.
5. Газізов М. М. Інституціональна складова лобістської діяльності в умовах демократії [Електронний ресурс] / М. М. Газізов // Державне будівництво. – 2015. – No 2. – Режим доступу:http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2015-2/doc/4/01.pdf
6. Газізов М. М. Концептуальні підходи до дослідження феномену лобізму [Електронний ресурс] / М. М. Газізов // Державне будівництво. – 2015. – No 1. – Режим доступу: http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/db/2015-1/doc/4/05.pdf
7. Гнатенко Н. Г. Інституціоналізація лобізму в Україні: історія та сучасність / Н. Г. Гнатенко // Гілея (науковий вісник). – 2016. – Вип. 115. – С. 434-438.

8. Голіченко О. Л. Механізми впливу недержавних організацій на державні структури / О. Голіченко // Політичний менеджмент. – 2005. – No4. – С.27–34.
9. Головко В. Становлення лобізму в Україні: проблеми законодавчого регулювання [Електронний ресурс] / В. Головко // Офіційний сайт Гуманітарного журналу НГУ. – Режим доступу: http://gj.nmu.org.ua/pdf/2012/4/Golovko.pdf
10. Денисюк А. В. Громадський лобізм в Україні: проблеми і перспективи розвитку / А. В. Денисюк // Гілея (науковий вісник). – 2015. – Вип. 102. – С. 403-405.
11. Євгеньєва А. Законодавче регулювання лобістської діяльності / А. Євгеньєва // Часопис "Парламент". – 2004. – No 1. – С. 32–39.
12. Закон України "Про громадські об'єднання" від 22 берез. 2012 р. No 4572-VI // Голос України. – 2012. – 18 квіт.
13. Закон України "Про звернення громадян" від 2 жовт. 1996 р. No 393/96-ВР // Голос України. – 1996. – 22 жовт.
14. Закон України "Про торгово-промислові палати в Україні" від 2 груд. 1997 р. No 671/97-ВР // Голос України. – 1998. – 5 січ.
15. Кальна-Дубінюк Т. П. Паблік рілейшнз : навч. посіб. / Т. П. Кальна-Дубінюк, Р. І. Буряк. – К. : БізнесМедіаКонсалтинг, 2010. – 204 с.
16. Кармазіна М. Громадські організації: кого вони представляють? [Електронний ресурс] / Марія Кармазіна // Дзеркало тижня. – 2013. – No 42 (15 листопада). – С. 9. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/archives.
17. Клімович С.О. Дослідження government relations як комунікації між владою та бізнесом: термінологічний аспект / С.О. Клімович // Стратегічні пріоритети. – 2010. – No 1. – С. 82–85;
18. Клімович С.О. Government Relations у Європейському Союзі: минуле, сучасне, майбутнє / С.О. Клімович // Стратегічні пріоритети. – 2012. – No 1. – С. 43–50.
19. Концепція проекту закону України "Про лобіювання" // Бюлетень Міністерства юстиції України. – К.: М-во юстиції України, 2009. – No 2. – С. 9–12.
20. Корнієнко В. О. Олігархізація влади / В. О. Корнієнко // Сучасна політична лексика: енциклопед. словник-довідник / І. Я. Вдовичин, Л. Я. Угрин, Г. В. Шипунов [та ін.]; за наук. редакцією Н. Хоми. – Львів: Новий Світ-2000, 2015. – С. 199.
21. Королько В. Г., Некрасова О. В. Зв'язки з громадськістю: наукові основи, методика, практика : підручник. 3-є вид., доп. і перероб. К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009. 831 с.
22. Кривошеїн В. В. Інститут лобізму в країнах Заходу: етапи становлення та соціальні механізми впровадження / В. В. Кривошеїн // Грані. – 2012. – No 11. – С. 77-81.

23. Круш П. Лобіювання економічних інтересів у державі / П. Круш // Економіка України. –2005. – No10. – С. 75–80.
24. Кушніренко О. Г. Політико-правовий інститут лобізму: досвід нормативного регулювання країн Євросоюзу та шляхи легалізації в Україні / О. Г. Кушніренко, О. В. Дягілєв // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2010. – Вип. 19. – С. 46-56
25. Лобізм – неузаконена українська реалія. [Електронний ресурс] // Аналітичний центр "Академія". – 03.10.2015. – Режим доступу: http://www.academia.org.ua/?p=622.
26. Малишенко Л. О. Специфіка лобіювання в сучасній Україні / Л. О. Малишенко // Вісник Національної юридичної академії України імені Ярослава Мудрого. – 2012. – No 2 (12). –С.260–268.
27. Манжул К. В. Лобізм у законотворчій діяльності України / К. В. Манжул, І. І. Нікітчук // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2005. – No 11 (49). – 2005. – С. 5–11.
28. Недюха М. Лобізм як соціально-політичний феномен: сутність і засоби впливу [Електронний ресурс] / М. Недюха, М. Федорін // Віче. – 2010. – No 4. – С. 12–15. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/viche_2010_4_6.
29. Нестерович В. Ф. Легітимація лобіювання в Україні: від ідеї до закону / В. Ф. Нестерович // Вісник ЛДУВС ім. Е.О.Дідоренка. – 2015. – No 4.– С. 36-46.
30. Нестерович В. Ф. Тенденції щодо конституційно-правового регулювання лобіювання у Великій Британії та Ірландії / В. Ф. Нестерович // Вісник ЛДУВС ім. Е.О.Дідоренка. – 2015. – No 3. – С. 28-37.
31. Одінцова О. О. Правове регулювання лобізму в сучасній Україні (загальнотеоретичне дослідження) : монографія / О. О. Одінцова ; Донец. нац. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк : (ДонНУЕТ), 2011. – 150 с.
32. Поташній Ю.М. Лобізм по-українськи / Ю.М. Поташній // Віче. – 2011. – No 11. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.viche.info/journal/1494.
33. Про лобіювання в Україні : Проект Закону України від 13.04.1999 No 3188 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради України.– Режим доступу: http://gska2.rada.gov.ua/pls/zweb_n/web?id=&pf3511=5838.
34. Про регулювання лобістської діяльності в органах державної влади : Проект Закону України (не внесений до Верховної Ради України, оприлюднений серед загалу 25.09.2003 року) ; [Електронний ресурс] // Сайт Громадської Ради з питань законодавства для місцевого самоврядування та організації третього сектору. – Режим доступу: http://gr.org.ua/.
35. Про регулювання лобістської діяльності в Україні : Проект Закону України від 20.10.2010 No 7269 [Електронний ресурс] // Офіційний веб-сайт Верховної Ради

	України. – Режим доступу:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=7269&skl=7. 36. Проект Закону України "Про лобізм" від 20 верес. 2016 р. No 5144 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60052 37. Проект Закону України "Про лобіювання" від 5 жовт. 2016 р. No 5144-1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=60191 38. Публічне лобіювання: Навч. посіб. / Під заг. ред. канд. філос. наук Р. Кобця, канд. істор. наук С. Панциря. — Київ, Фонд ―Європа XXI‖, 2008. — 160с. 39. Самофалов В. Лобізм у США: досвід для України [Електронний ресурс] / В. Самофалов. – Режим доступу: http://uaforeignaffairs.com/ua/blog/usi-blogi/view/article/lobizm-u-ssha-dosvid-dlja-ukrajini/ 40. Трофименко А. В. Проблеми інституціоналізації лобізму в Україні / А. В. Трофименко // Вісник Маріупольського державного університету. Серія : Історія. Політологія. 2014. – Вип. 11. – С. 203-212. 41. Федоренко В. Л. Запровадження інституту лобіювання в Україні: законотворчі та державно-управлінські аспекти / В. Л. Федоренко // Вісн. НАДУ. – 2010. – No 1. – С. 205-213. 42. Чернохатній Д. А. Поняття "інститут лобіювання": теоретико- правове дослідження / Д. А. Чернохатній // Правова держава. – 2016. – No 21. – С. 21-24 43. Joos K. Lobbying in the new Europe. URL : http://www.wileyvch.de/books/sample/3527505970_c01. pdf. Назва з екрана. 44. Lerbinger O. Corporate public affairs: interacting with interest groups, media, and government, Lawrence Erlbaum Associates Inc. 2008. New Jersey. USA.
Тривалість курсу	1 семестр / 105 годин
Обсяг курсу	Загалом 105 годин, зокрема 39 години аудиторних занять. З них: 26 години лекцій, 13 годин практичних занять, 66 годин самостійної роботи.
Очікувані результати навчання	В результаті успішного освоєння курсу «Лоббінг і групи тиску» студент набуде: *Спеціальні (фахові) компетентності*: • Розуміння специфіки розвитку політичних інститутів та систем на сучасному етапі їх розвитку та в історичній ретроспективі. • Знання та розуміння теоретичних основ державного управління, діяльності політичної влади та місцевого самоврядування в країнах світу та Україні.

	• Розуміння теоретичних основ інтерпретації феноменів політичної еліти та лідерства, концепцій політичної поведінки та культури. • Розуміння теоретичних моделей розвитку статичних та динамічних елементів політичних систем на сучасному етапі розвитку політичної науки та в історичній ретроспективі. *Програмні результати навчання* після вивчення навчальної дисципліни «Лоббінг і групи тиску»: - Конструювати дизайн політичних кампаній та використовувати політичні технології в аналітичній, консультаційній та прикладній політичній діяльності. - Аналізувати сучасні соціокультурні процеси та їх вплив на розвиток національних політичних систем та міжнародної системи. - Аналізувати політичні конфлікти та кризові ситуації на різних рівнях, в тому числі міжнародному, застосовувати вивчені моделі їх розв'язання. - Вирішувати проблеми комунікації в політичній сфері, застосовувати методики та техніки зв'язків з громадськістю, використовувати класичні та нові медіа в професійній діяльності У результаті вивчення навчальної дисципліни «Лоббінг і групи тиску» студент буде: ***знати***: • теоретико-методологічні підходи дослідження і проведення проектів в сфері взаємодії груп інтересів і груп тиску з органами влади; • поняття і базові теоретико-методологічні підходи до дослідження лобізму і групового підходу в політиці; • технології підготовки та подання проектних робіт у сфері вивчення лобізму відповідно до нормативних документів; ***вміти*:** • застосовувати соціологічні та міждисциплінарні підходи для самостійного дослідження і проведення проектів в сфері взаємодії груп інтересів і груп тиску з органами влади; • самостійно розробляти, здійснювати і представляти проектні роботи у сфері вивчення лобізму відповідно до нормативних документів; аналізувати теоретичні і методологічні проблеми групового підходу в політиці і процесі взаємодії груп інтересів з органами державної влади; • застосовувати існуючі методи і процедури при розробці і проведенні досліджень в предметному полі соціології лобізму;

	• узагальнювати і застосовувати теорії та методи соціальних і гуманітарних наук, пов'язаних з груповим підходом в політиці і практикою лобістської діяльності, при здійсненні дослідницької, аналітичної і консалтингової діяльності в предметному полі лобізму.
Ключові слова	Лоббізм, групи інтересів, GR, суб'єкт лоббізму, політична партія, корпоративний лоббізм
Формат курсу	Очний
Аудиторні особливості курсу	Проведення лекцій, практичних/семінарських занять, розрахункових робіт та консультацій для кращого розуміння тем дисципліни.
Теми	Детально див. Додаток «Схему курсу»
Підсумковий контроль, форма	Залік в кінці семестру Форма заліку – письмова робота
Пререквізити	Для вивчення дисципліни «Лоббінг і групи тиску» студентам краще мати базові знання з таких курсів, як «Вступ до спеціальності», «Філософія». Вони будуть допоміжними для сприйняття категоріального апарату.
Навчальні методи та техніки, які будуть використовуватися під час викладання курсу	Презентації, лекції, колаборативне навчання (групові проекти, спільні розробки, групові розрахункові роботи, навчальні спільноти, тьюторство і т.д.), проектно-орієнтоване навчання, дискусія, семінари, самостійна робота, аналіз статистичних баз даних. Навчальні методи: пояснювально-ілюстративний, частково-пошуковий, інтерактивний, активізації навчання.
Необхідне обладнання	Вивчення курсу потребуватиме залучення персонального комп'ютера (принаймні лектором) і мультимедійного проектора. Крім того, бажано, щоби студенти також користувались персональними комп'ютерами. Для курсу не потрібно спеціалізованого програмного забезпечення (хоча воно може використовуватись за бажанням). Тим не менше, потрібне впевнене користування загальновживаними програмами й операційними системами. Також для курсу бажане володіння мінімальними навиками роботи з базами та масивами даних й інформації.
Критерії оцінювання (окремо для кожного виду навчальної діяльності)	Оцінювання проводиться за 100-бальною шкалою. Бали нараховуються за наступним співвідношенням: практичні/самостійні тощо – 30% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 30); контрольні заміри (модулі) – 20% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 20); залік – 50% семестрової оцінки (максимальна кількість балів – 50). Підсумкова максимальна кількість балів упродовж семестру – 100.

	Письмові та проектні роботи: Очікується, що студенти виконають декілька видів письмових робіт, серед яких вирішення кейсів, а також есе. **Академічна доброчесність**: Очікується, що роботи студентів будуть їхніми оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування і втручання в роботу інших студентів становлять, однак не обмежують прикладів можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак цього є підставою для незарахування тієї або іншої роботи студента викладачем, незалежно від масштабів плагіату чи обману. Відповідно, жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. **Відвідування занять** є важливою складовою навчання. Очікується, що всі студенти відвідають усі лекції та практичні заняття курсу. Студенти повинні інформувати викладача про неможливість відвідати заняття. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися всіх термінів, визначених для виконання усіх видів робіт, передбачених курсом. **Література.** Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед основних і додаткових. **Політика виставлення балів.** Враховуються бали, набрані на поточному тестуванні й поточному навчанні, в самостійній роботі і бали підсумкового екзамену (в комбінованому форматі). При цьому, обов'язково враховуються присутність на заняттях й активність студента під час практичного заняття, списування і плагіат, несвоєчасне виконання поставлених завдань.
Питання до екзамену (чи питання на контрольні роботи)	Орієнтований перелік питань до заліку: 1. Поняття «лобізм» та підходи до визначення лобізму. Історичні корені лобізму. 2. Критерії лобізму. 3. Політичний сенс лобізму. 4. Лобізм як селекція соціальних проблем і форма організації зворотного зв'язку владних органів із зацікавленими групами. 5. Лобізм як інтегральний елемент політичної системи та один із способів взаємодії громадянського суспільства і держави. 6. Цілі, методи і суб'єкти лобіювання. 7. Поняття і основні концептуальні підходи до дослідження груп інтересів в політиці. Груповий підхід в роботах А. Бентлі, Д.Трумена. 8. Теорія плюралізму інтересів і поліархії Р.Даля.

	9. Методологічна суперечка між плюралістами і елітистами про структуру влади і процесі прийняття рішень в США. 10. Місце груп інтересів в теоріях політичного менеджменту, державного управління та процесу прийняття політичних рішень. 11. Розвиток теорії неоплюралізму в кінці XX- початку XXI ст. і методологічні основи дослідження лобістської діяльності. 12. Лобізм як спосіб управління політичними кампаніями і впливу на процес прийняття політичних рішень. 13. Прямий і непрямий (опосередкований) лобізм як основні типи сучасного лобізму. 14. Фінансування політичних партій і виборчих кампаній як метод лобізму. Відкриті і тіньові методи фінансування виборчих кампаній. 15. Роль громадської думки в механізмі лобістської діяльності. 16. Лобістські кампанії в ЗМІ. Роль інтернет-технологій в формуванні громадської думки. 17. Генезис і особливі ознаки інституту лобізму в США. 18. Особливості американської системи поділу влади, механізму «стримувань і противаг». Двопартійна система в США та її вплив на представництво групових інтересів. 19. Механізм лобістської діяльності в США. 20. Використання методів лобізму в управлінні виборчими кампаніями в США. 21. Лобізм в органах виконавчої і законодавчої влади. 22. Суб'єкти лобістської діяльності в США. 23. Феномен «залізного трикутника» влади. 24. Регулювання лобістської діяльності в США: нормативні акти від 1946, 1995 і 2007 рр. 25. Розвиток і особливі ознаки інституту лобізму в Великобританії і країнах Вестмінстерської системи. 26. Механізм лобізму в Великобританії і країнах Вестмінстерської системи, особливості лобізму у виборчих кампаніях. 27. Особливості поділу влади в Великобританії і процес державного управління. Роль і функції Цивільної служби в процесі прийняття рішень. 28. Професійні організації та асоціації лобістів в Великобританії. 29. Регулювання лобістської діяльності в країнах Вестмінстерської системи. Правові та громадські вимоги, які пред'являють до суб'єктів і об'єктів лобіювання. 30. Порівняльний аналіз політико-правових актів та етичних кодексів Великобританії, Канади, Австралії та Нової Зеландії.

	31. Соціальні та політико-економічні передумови становлення європейсько-континентальної моделі лобізму. 32. Корпоративізм як соціально-політична основа європейсько-континентальної моделі лобізму. 33. Теорія корпоративної солідарності Е. Дюркгейма. 34. Наукове протиставлення общинних і асоціативних інтересів європейських товариств (Gemeinschaft і Gesellschaft Ф.Тенніса і М. Вебера). 35. Теорія неокорпоратівізму Ф.Шміттера. Роль і функції неокорпоратівізму в Західній Європі у другій половині ХХ ст. 36. Моделі корпоративізму. 37. Трипартизм як модель соціально-політичного партнерства та її роль в процесі узгодження і прийняття рішень. 38. Інституалізація трипартизму і консультаційних комісій в органах влади в країнах Західної Європи у другій половині ХХ ст. 39. Генезис і особливості наднаціональної політичної системи Євросоюзу. 40. Механізм і структура лобістської діяльності в ЄС. 41. Особливості проведення політичних кампаній на рівні Євросоюзу і роль груп інтересів. 42. Об'єкти лобістської діяльності в ЄС. Особливості процесу прийняття рішень в наднаціональних органах ЄС. 43. Суб'єкти лобізму і їх роль в процесі прийняття рішень на наднаціональному рівні. Комунальний і міжурядовий методи прийняття рішень в органах влади ЄС. 44. Співвідношення галузевих, корпоративних і цивільних інтересів в ЄС. 45. Правові основи регулювання лобізму в Євросоюзі. 46. Відмінність груп інтересів від політичних партій. Класифікація груп: добровільні, демократичні, з індивідуальним членством. 47. Компанія як група тиску. Аналіз діяльності компанії як суб'єкта групового політичного процесу. 48. Типи функціонального представництва інтересів. 49. Групи тиску як членські організації. Групи тиску і соціальні рухи. 50. Практика лобіювання групових інтересів у час виборчих кампаній. 51. Поняття і концептуалізація міжнародного лобізму. Багаторівневий характер міжнародного лобізму: міждержавний, іноземний, етнічний лобізм. 52. Об'єкти і суб'єкти міжнародного лобізму. 53. Особливості проведення та управління політичними кампаніями на глобальному рівні: механізм і зміст.

	54. Держави, міжнародні політичні та економічні організації як суб'єкти і об'єкти лобізму. 55. Структура і технології механізму міжнародного лобізму. 56. Правові підстави і проблема регулювання міжнародної лобістської діяльності. 57. Корпорація як суб'єкт владних відносин і політичного менеджменту. 58. Місце корпорацій в механізмі лобістської діяльності на національному та міжнародному рівнях. 59. Місце і роль GR в управлінській структурі корпорації. Структура GR відділів. 60. Цілі і завдання GR відділів на національному та міжнародному рівнях. 61. Створення GR відділу і формування сегментів відповідальності. Соціологічні методи у супроводі діяльності GR відділу. 62. Особливості формування, функціонування та взаємодії груп інтересів в суспільствах перехідного типу. 63. Роль груп інтересів в управлінні політичними кампаніями і здійсненні впливу на органи державної влади в суспільствах перехідного типу. 64. Особливості політичного процесу і процесу прийняття рішень в перехідних країнах на прикладі Східної Європи. 65. Проблема регулювання лобізму і обмеження корупції в перехідних суспільствах. Соціологічні методи вимірювання корупції в перехідних суспільствах. 66. Розвиток інститутів і механізмів контролю за процесом прийняття рішень і апаратом управління. 67. Особливості політичної системи, державного управління та процесу прийняття рішень в СРСР. 68. Трансформація моделі лобістських відносин у 1990-2000-і рр. 69. Особливості українського корпоративізму. 70. Групи інтересів бізнесу в умовах нової ринкової системи. 71. Місце і роль груп інтересів в процесі проведення суспільно-політичних кампаній і здійсненні впливу на процес прийняття політичних рішень в сучасної Україні. 72. Механізм лобістської діяльності в політичних інститутах сучасної України. 73. Особливості лобізму на рівні законодавчої і виконавчої влади. Лобізм на локальному рівні. Досвід зарубіжних моделей лобізму і висновки для України. 74. Умови і структури лобіювання: галузева кооперація, наявність інформаційно-аналітичного центру, громадської організації, зв'язок із засобами масової інформації, фінансова підтримка лобістської структури. 75. Діяльність лобістської структури: аналіз ситуації, постановка мети (основної та додаткової), вироблення стратегії, підготовка плану компанії, етапи реалізації плану,

	аналіз підсумків. Ресурси лобістських груп: власність, інформація, кваліфікація і досвід, культурний вплив, національні та регіональні зв'язки тощо. 76. Типологія лобістської діяльності: «прямий» лобізм, «непрямий» лобізм, «внутрішній» лобізм. 77. Пріоритетні сфери лобістської діяльності: в країнах з унітарною системою державного устрою, в країнах з федеративним державним устроєм. 78. Основні методи лобістської діяльності: метод прямого впливу, метод непрямого впливу, «метод гасіння пожежі», метод політичного альянсу. 79. Технології лобістської діяльності. 80. Правові та етичні аспекти лобізму. 81. Переваги та недоліки лобізму.
Опитування	Анкету-оцінку для оцінювання якості курсу буде надано по завершенню курсу.

Додаток. Схема курсу «Лоббінг і групи тиску»

Тиж. / год	Тема, план, короткі тези	Форма діяльності (заняття)	Література / Ресурси в інтернеті	Термін виконання
1 8 год.	**Тема 1. Сутність лобізму. Історичні етапи формування лобізму.** Поняття «лобізм» та підходи до визначення лобізму. Історичні корені лобізму. Критерії лобізму. Політичний сенс лобізму. Лобізм як селекція соціальних проблем і форма організації зворотного зв'язку владних органів із зацікавленими групами. Лобізм як інтегральний елемент політичної системи та один із способів взаємодії громадянського суспільства і держави. Цілі, методи і суб'єкти лобіювання.	Лекція, презентація, дискусія – 2 год.	1. Базілевич Д. Інститут лобіювання в Україні та за кордоном: походження, проблеми, перспективи розвитку : наук.-інформ. вид. / Д. Базілевич, В. Нестерович, В. Федоренко. – К. : ФОП Москаленко О.М., 2015.– 111 с. 2. Дягілєв О. В. Конституційно-правовий інститут лобізму: вітчизняний та зарубіжний досвід : монографія / О. В. Дягілєв. – Х. : Майдан, 2011. – 252 с. 3. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові засади інституту лобіювання: зарубіжний досвід та перспективи для України : монографія / В. Ф. Нестерович. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О.Дідоренка, 2010. – 752 с. 4. Bentley A. F. The process of government; a study of social pressures / A. F. Bentley ; [new ed., with introd. by H. T. Davis]. – Evanston : Principia Press of Illinois, 2014. – 501 p.	1-2 тиждень
		Семінар, групова робота, дискусія, тьюторство – 1 год.		1-2 тиждень
		Самостійна робота – 5 год		
2 8 год.	**Тема 2. Груповий підхід в політиці.** Поняття і основні концептуальні підходи до дослідження груп інтересів в політиці. Груповий підхід в роботах А. Бентлі, Д.Трумена. Теорія плюралізму інтересів	Лекція, презентація, дискусія – 2 год.	1. GR та PR менеджмент в контексті економічної безпеки : монографія / за ред. проф. Мігус І. П. Черкаси : ПП Чабаненко Ю.А., 2014. 376 с. URL : https://www.academia.edu/35292876/МІНІСТЕРСТВО_ОСВІТИ_І_НАУКИ_УКРАЇНИ 2. Базілевич Д. Інститут лобіювання в Україні та за кордоном: походження, проблеми, перспективи розвитку : наук.-інформ. вид. / Д.	1-2 тиждень

	і поліархії Р.Даля. Методологічна суперечка між плюралістами і елітистами про структуру влади і процесі прийняття рішень в США. Місце груп інтересів в теоріях політичного менеджменту, державного управління та процесу прийняття політичних рішень. Розвиток теорії неоплюралізму в кінці XX- початку XXI ст. і методологічні основи дослідження лобістської діяльності.	Семінар, групова робота, дискусія, тьюторство – 1 год. Самостійна робота – 5 год	Базілевич, В. Нестерович, В. Федоренко. – К. : ФОП Москаленко О.М., 2015.– 111 с. 3. Беззубко Л. В., Девятка В. В. Взаємодія громадських організацій, місцевої влади та підприємців : монографія. Донецьк : Норд комп'ютер, 2007. 300 с. 4. Діалог суспільства і влади : європейські правові стандарти та досвід : Збірка документів. Пер з іноз. мов / За заг. ред. В. М. Литвина. К. : Парламентське вид-во, 2011. 480 с. 5. Bentley A. F. The process of government; a study of social pressures / A. F. Bentley ; [new ed., with introd. by H. T. Davis]. – Evanston : Principia Press of Illinois, 2014. – 501 p.	1-2 тиждень
3 8 год.	**Тема 3. Форми і методи лобізму.** Лобізм як спосіб управління політичними кампаніями і впливу на процес прийняття політичних рішень.Прямий і непрямий (опосередкований) лобізм як основні типи сучасного лобізму. Фінансування політичних партій і виборчих кампаній як метод лобізму. Відкриті і тіньові методи фінансування виборчих кампаній. Роль громадської думки в механізмі лобістської діяльності. Лобістські кампанії в ЗМІ. Роль інтернет-технологій в формуванні громадської думки.	Лекція, презентація, дискусія – 2 год. Семінар, групова робота, дискусія, тьюторство – 1 год. Самостійна робота – 5 год	1. GR та PR менеджмент в контексті економічної безпеки : монографія / за ред. проф. Мігус І. П. Черкаси : ПП Чабаненко Ю.А., 2014. 376 с. URL : https://www.academia.edu/35292876/МІНІСТЕРСТВО_ОСВІТИ_І_НАУКИ_УКРАЇНИ 2. Базілевич Д. Інститут лобіювання в Україні та за кордоном: походження, проблеми, перспективи розвитку : наук.-інформ. вид. / Д. Базілевич, В. Нестерович, В. Федоренко. – К. : ФОП Москаленко О.М., 2015.– 111 с. 3. Беззубко Л. В., Девятка В. В. Взаємодія громадських організацій, місцевої влади та підприємців : монографія. Донецьк : Норд комп'ютер, 2007. 300 с. 4. Діалог суспільства і влади : європейські правові стандарти та досвід : Збірка документів. Пер з іноз. мов / За заг. ред. В. М. Литвина. К. : Парламентське вид-во, 2011. 480 с. 5. Bentley A. F. The process of government; a study of social pressures / A. F. Bentley ; [new ed., with introd. by H. T. Davis]. – Evanston : Principia Press of Illinois, 2014. – 501 p. 6.	3-4 тиждень 3-4 тиждень

4 8 год.	**Тема 4. Теорія і практика лобізму в США.** Генезис і особливі ознаки інституту лобізму в США. Особливості американської системи поділу влади, механізму «стримувань і противаг». Двопартійна система в США та її вплив на представництво групових інтересів. Механізм лобістської діяльності в США. Використання методів лобізму в управлінні виборчими кампаніями в США. Лобізм в органах виконавчої і законодавчої влади. Суб'єкти лобістської діяльності в США. Феномен «залізного трикутника» влади. Регулювання лобістської діяльності в США: нормативні акти від 1946, 1995 і 2007 рр.	Лекція, презентація, дискусія – 2 год. Семінар, групова робота, дискусія, тьюторство – 1 год. Самостійна робота – 5 год	1. GR та PR менеджмент в контексті економічної безпеки : монографія / за ред. проф. Мігус І. П. Черкаси : ПП Чабаненко Ю.А., 2014. 376 с. URL : https://www.academia.edu/35292876/МІНІСТЕРСТВО_ОСВІТИ_І_НАУКИ_УКРАЇНИ 2. Базілевич Д. Інститут лобіювання в Україні та за кордоном: походження, проблеми, перспективи розвитку : наук.-інформ. вид. / Д. Базілевич, В. Нестерович, В. Федоренко. – К. : ФОП Москаленко О.М., 2015.– 111 с. 3. Діалог суспільства і влади : європейські правові стандарти та досвід : Збірка документів. Пер з іноз. мов / За заг. ред. В. М. Литвина. К. : Парламентське вид-во, 2011. 480 с. 4. Дягілєв О. В. Конституційно-правовий інститут лобізму: вітчизняний та зарубіжний досвід : монографія / О. В. Дягілєв. – Х. : Майдан, 2011. – 252 с. 5. American League of Lobbyists Code of Ethics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.alldc. org/ethicscode.cfm 6. Bentley A. F. The process of government; a study of social pressures / A. F. Bentley ; [new ed., with introd. by H. T. Davis]. – Evanston : Principia Press of Illinois, 2014. – 501 p. 7.	3-4 тиждень 3-4 тиждень
5 8 год.	**Тема 5. Теорія і практика лобізму у Об'єднаному королівстві Великобританії та країнах Вестмінстерської системи.** Розвиток і особливі ознаки інституту лобізму в Великобританії і країнах Вестмінстерської системи. Механізм лобізму в Великобританії і країнах Вестмінстерської системи, особливості лобізму у виборчих кампаніях. Особливості поділу влади в Великобританії і процес державного управління. Роль і функції Цивільної служби в процесі прийняття рішень.	Лекція, презентація, дискусія – 2 год. Семінар, групова робота, дискусія, тьюторство – 1 год.	1. Базілевич Д. Інститут лобіювання в Україні та за кордоном: походження, проблеми, перспективи розвитку : наук.-інформ. вид. / Д. Базілевич, В. Нестерович, В. Федоренко. – К. : ФОП Москаленко О.М., 2015.– 111 с. 2. Діалог суспільства і влади : європейські правові стандарти та досвід : Збірка документів. Пер з іноз. мов / За заг. ред. В. М. Литвина. К. : Парламентське вид-во, 2011. 480 с. 3. Дягілєв О. В. Конституційно-правовий інститут лобізму: вітчизняний та зарубіжний досвід : монографія / О. В. Дягілєв. – Х. : Майдан, 2011. – 252 с. 4. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові засади інституту лобіювання: зарубіжний досвід та перспективи для України : монографія / В. Ф. Нестерович. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О.Дідоренка, 2010. – 752 с. 5. American League of Lobbyists Code of Ethics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.alldc. org/ethicscode.cfm	5-6 тиждень 5-6 тиждень

	Професійні організації та асоціації лобістів в Великобританії. Регулювання лобістської діяльності в країнах Вестмінстерської системи. Правові та громадські вимоги, які пред'являють до суб'єктів і об'єктів лобіювання. Порівняльний аналіз політико-правових актів та етичних кодексів Великобританії, Канади, Австралії та Нової Зеландії.	Самостійна робота – 5 год	6. Bentley A. F. The process of government; a study of social pressures / A. F. Bentley ; [new ed., with introd. by H. T. Davis]. – Evanston : Principia Press of Illinois, 2014. – 501 p.	
6 8 год.	**Тема 6. Ґенеза та особливості європейсько-континентальної моделі лобізму.** Соціальні та політико-економічні передумови становлення європейсько-континентальної моделі лобізму. Корпоративізм як соціально-політична основа європейсько-континентальної моделі лобізму. Теорія корпоративної солідарності Е. Дюркгейма. Наукове протиставлення общинних і асоціативних інтересів європейських товариств (Gemeinschaft і Gesellschaft Ф.Тенніса і М. Вебера). Теорія неокорпоративізму Ф.Шміттера. Роль і функції неокорпоративізму в Західній Європі у другій половині XX ст. Моделі корпоративізму. Трипартизм як модель соціально-політичного партнерства та її роль в процесі узгодження і прийняття рішень. Інституалізація трипартизму і консультаційних комісій в органах влади в країнах Західної Європи у другій половині XX ст.	Лекція, презентація, дискусія – 2 год. Семінар, групова робота, дискусія, тьюторство – 1 год. Самостійна робота – 5 год	1. Базілевич Д. Інститут лобіювання в Україні та за кордоном: походження, проблеми, перспективи розвитку : наук.-інформ. вид. / Д. Базілевич, В. Нестерович, В. Федоренко. – К. : ФОП Москаленко О.М., 2015.– 111 с. 2. Діалог суспільства і влади : європейські правові стандарти та досвід : Збірка документів. Пер з іноз. мов / За заг. ред. В. М. Литвина. К. : Парламентське вид-во, 2011. 480 с. 3. Дягілєв О. В. Конституційно-правовий інститут лобізму: вітчизняний та зарубіжний досвід : монографія / О. В. Дягілєв. – Х. : Майдан, 2011. – 252 с. 4. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові засади інституту лобіювання: зарубіжний досвід та перспективи для України : монографія / В. Ф. Нестерович. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О.Дідоренка, 2010. – 752 с. 5. American League of Lobbyists Code of Ethics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.alldc. org/ethicscode.cfm 6. Bentley A. F. The process of government; a study of social pressures / A. F. Bentley ; [new ed., with introd. by H. T. Davis]. – Evanston : Principia Press of Illinois, 2014. – 501 p.	5-6 тиждень 5-6 тиждень
7 8 год.	**Тема 7. Особливості лобізму у Євросоюзі.** Генезис і особливості наднаціональної політичної системи Євросоюзу. Механізм і структура лобістської	Лекція, презентація, дискусія – 2 год.	1. Діалог суспільства і влади : європейські правові стандарти та досвід : Збірка документів. Пер з іноз. мов / За заг. ред. В. М. Литвина. К. : Парламентське вид-во, 2011. 480 с.	7-8 тиждень

	діяльності в ЄС. Особливості проведення політичних кампаній на рівні Євросоюзу і роль груп інтересів. Об'єкти лобістської діяльності в ЄС. Особливості процесу прийняття рішень в наднаціональних органах ЄС. Суб'єкти лобізму і їх роль в процесі прийняття рішень на наднаціональному рівні. Комунальний і міжурядовий методи прийняття рішень в органах влади ЄС. Співвідношення галузевих, корпоративних і цивільних інтересів в ЄС. Правові основи регулювання лобізму в Євросоюзі.	Семінар, групова робота, дискусія, тьюторство – 1 год. Самостійна робота – 5 год	2. Дягілєв О. В. Конституційно-правовий інститут лобізму: вітчизняний та зарубіжний досвід : монографія / О. В. Дягілєв. – Х. : Майдан, 2011. – 252 с. 3. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові засади інституту лобіювання: зарубіжний досвід та перспективи для України : монографія / В. Ф. Нестерович. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О.Дідоренка, 2010. – 752 с. 4. American League of Lobbyists Code of Ethics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.alldc. org/ethicscode.cfm 5. Bentley A. F. The process of government; a study of social pressures / A. F. Bentley ; [new ed., with introd. by H. T. Davis]. – Evanston : Principia Press of Illinois, 2014. – 501 p.	7-8 тиждень
8 8 год.	**Тема 8. Групи інтересів, групи тиску та їхня класифікація.** Відмінність груп інтересів від політичних партій. Класифікація груп: добровільні, демократичні, з індивідуальним членством. Компанія як група тиску. Аналіз діяльності компанії як суб'єкта групового політичного процесу. Типи функціонального представництва інтересів. Групи тиску як членські організації. Групи тиску і соціальні рухи. Практика лобіювання групових інтересів у час виборчих кампаній.	Лекція, презентація, дискусія – 2 год. Семінар, групова робота, дискусія, тьюторство – 1 год. Самостійна робота – 5 год	1. GR та PR менеджмент в контексті економічної безпеки : монографія / за ред. проф. Мігус І. П. Черкаси : ПП Чабаненко Ю.А., 2014. 376 с. URL : https://www.academia.edu/35292876/МІНІСТЕРСТВО_ОСВІТИ_І_НАУКИ_УКРАЇНИ 2. Базілевич Д. Інститут лобіювання в Україні та за кордоном: походження, проблеми, перспективи розвитку : наук.-інформ. вид. / Д. Базілевич, В. Нестерович, В. Федоренко. – К. : ФОП Москаленко О.М., 2015.– 111 с. 3. Беззубко Л. В., Девятка В. В. Взаємодія громадських організацій, місцевої влади та підприємців : монографія. Донецьк : Норд комп'ютер, 2007. 300 с. 4. Діалог суспільства і влади : європейські правові стандарти та досвід : Збірка документів. Пер з іноз. мов / За заг. ред. В. М. Литвина. К. : Парламентське вид-во, 2011. 480 с. 5. Ємельянов В.М. Розвиток партнерських відносин бізнесу і влади в системі державного управління сталим розвитком регіонів України: теорія, методологія, практика: монографія. Миколаїв : ПП Ємельянова Т.В., 2012. 420 с. 6. Квітка С.А. Державне управління формуванням партнерських відносин між владою та бізнесом в умовах соціальних перетворень: монографія. Дніпро : Грані, 2017. 268 с.	7-8 тиждень 7-8 тиждень

9 8 год.	**Тема 9. Суб'єкти і структура міжнародного лобізму.** Поняття і концептуалізація міжнародного лобізму. Багаторівневий характер міжнародного лобізму: міждержавний, іноземний, етнічний лобізм. Об'єкти і суб'єкти міжнародного лобізму. Особливості проведення та управління політичними кампаніями на глобальному рівні: механізм і зміст. Держави, міжнародні політичні та економічні організації як суб'єкти і об'єкти лобізму. Структура і технології механізму міжнародного лобізму. Правові підстави і проблема регулювання міжнародної лобістської діяльності.	Лекція, презентація, дискусія – 2 год. Семінар, групова робота, дискусія, тьюторство – 1 год. Самостійна робота – 5 год	1. GR та PR менеджмент в контексті економічної безпеки : монографія / за ред. проф. Мігус І. П. Черкаси : ПП Чабаненко Ю.А., 2014. 376 с. URL : https://www.academia.edu/35292876/МІНІСТЕРСТВО_ОСВІТИ_І_НАУКИ_УКРАЇНИ 2. Базілевич Д. Інститут лобіювання в Україні та за кордоном: походження, проблеми, перспективи розвитку : наук.-інформ. вид. / Д. Базілевич, В. Нестерович, В. Федоренко. – К. : ФОП Москаленко О.М., 2015.– 111 с. 3. Ємельянов В.М. Розвиток партнерських відносин бізнесу і влади в системі державного управління сталим розвитком регіонів України: теорія, методологія, практика: монографія. Миколаїв : ПП Ємельянова Т.В., 2012. 420 с. 4. American League of Lobbyists Code of Ethics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.alldc. org/ethicscode.cfm 5. Bentley A. F. The process of government; a study of social pressures / A. F. Bentley ; [new ed., with introd. by H. T. Davis]. – Evanston : Principia Press of Illinois, 2014. – 501 p.	9-10 тиждень 9-10 тиждень
10 8 год.	**Тема 10. Лобізм у структурі корпоративного менеджменту та GR.** Корпорація як суб'єкт владних відносин і політичного менеджменту. Місце корпорацій в механізмі лобістської діяльності на національному та	Лекція, презентація, дискусія – 2 год.	1. GR та PR менеджмент в контексті економічної безпеки : монографія / за ред. проф. Мігус І. П. Черкаси : ПП Чабаненко Ю.А., 2014. 376 с. URL : https://www.academia.edu/35292876/МІНІСТЕРСТВО_ОСВІТИ_І_НАУКИ_УКРАЇНИ	9-10 тиждень

	міжнародному рівнях. Місце і роль GR в управлінській структурі корпорації. Структура GR відділів. Цілі і завдання GR відділів на національному та міжнародному рівнях. Створення GR відділу і формування сегментів відповідальності. Соціологічні методи у супроводі діяльності GR відділу.	Семінар, групова робота, дискусія, тьюторство – 1 год. Самостійна робота – 5 год	2. Базілевич Д. Інститут лобіювання в Україні та за кордоном: походження, проблеми, перспективи розвитку : наук.-інформ. вид. / Д. Базілевич, В. Нестерович, В. Федоренко. – К. : ФОП Москаленко О.М., 2015.– 111 с. 3. Беззубко Л. В., Девятка В. В. Взаємодія громадських організацій, місцевої влади та підприємців : монографія. Донецьк : Норд комп'ютер, 2007. 300 с. 4. Діалог суспільства і влади : європейські правові стандарти та досвід : Збірка документів. Пер з іноз. мов / За заг. ред. В. М. Литвина. К. : Парламентське вид-во, 2011. 480 с. 5. Ємельянов В.М. Розвиток партнерських відносин бізнесу і влади в системі державного управління сталим розвитком регіонів України: теорія, методологія, практика: монографія. Миколаїв : ПП Ємельянова Т.В., 2012. 420 с. 6. American League of Lobbyists Code of Ethics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.alldc. org/ethicscode.cfm 7. Bentley A. F. The process of government; a study of social pressures / A. F. Bentley ; [new ed., with introd. by H. T. Davis]. – Evanston : Principia Press of Illinois, 2014. – 501 p.	9-10 тиждень
11. 8 год.	**Тема 11. Особливості лобізму у суспільствах перехідного типу.** Особливості формування, функціонування та взаємодії груп	Лекція, презентація, дискусія – 2 год.	1. GR та PR менеджмент в контексті економічної безпеки : монографія / за ред. проф. Мігус І. П. Черкаси : ПП Чабаненко Ю.А., 2014. 376 с. URL : https://www.academia.edu/35292876/МІНІСТЕРСТВО_ОСВІТИ_І_НАУКИ_УКРАЇНИ	11-12 тиждень

	інтересів в суспільствах перехідного типу. Роль груп інтересів в управлінні політичними кампаніями і здійсненні впливу на органи державної влади в суспільствах перехідного типу. Особливості політичного процесу і процесу прийняття рішень в перехідних країнах на прикладі Східної Європи. Проблема регулювання лобізму і обмеження корупції в перехідних суспільствах. Соціологічні методи вимірювання корупції в перехідних суспільствах. Розвиток інститутів і механізмів контролю за процесом прийняття рішень і апаратом управління.	Семінар, групова робота, дискусія, тьюторство – 1 год. Самостійна робота – 5 год	2. Беззубко Л. В., Девятка В. В. Взаємодія громадських організацій, місцевої влади та підприємців : монографія. Донецьк : Норд комп'ютер, 2007. 300 с. 3. Діалог суспільства і влади : європейські правові стандарти та досвід : Збірка документів. Пер з іноз. мов / За заг. ред. В. М. Литвина. К. : Парламентське вид-во, 2011. 480 с. 4. Ємельянов В.М. Розвиток партнерських відносин бізнесу і влади в системі державного управління сталим розвитком регіонів України: теорія, методологія, практика: монографія. Миколаїв : ПП Ємельянова Т.В., 2012. 420 с. 5. Квітка С.А. Державне управління формуванням партнерських відносин між владою та бізнесом в умовах соціальних перетворень: монографія. Дніпро : Грані, 2017. 268 с. 6. Мацкевич Р.М. Політико-правові засади формуваня інституту лобізму в Україні: монографія. Одеса : Фенікс, 2013. 168 с.	11-12 тиждень
12 8 год	**Тема 12. Становлення та особливості інституту лобізму в сучасній Україні.** Особливості політичної системи, державного управління та процесу прийняття рішень в СРСР.	Лекція, презентація, дискусія – 2 год.	1. Базілевич Д. Інститут лобіювання в Україні та за кордоном: походження, проблеми, перспективи розвитку : наук.-інформ. вид. / Д. Базілевич, В. Нестерович, В. Федоренко. – К. : ФОП Москаленко О.М., 2015.– 111 с.	11-12 тиждень

	Трансформація моделі лобістських відносин у 1990-2000-і рр. Особливості українського корпоративізму. Групи інтересів бізнесу в умовах нової ринкової системи. Місце і роль груп інтересів в процесі проведення суспільно-політичних кампаній і здійсненні впливу на процес прийняття політичних рішень в сучасної Україні. Механізм лобістської діяльності в політичних інститутах сучасної України. Особливості лобізму на рівні законодавчої і виконавчої влади. Лобізм на локальному рівні. Досвід зарубіжних моделей лобізму і висновки для України.	Семінар, групова робота, дискусія, тьюторство – 1 год. Самостійна робота – 5 год	2. Дягілєв О. В. Конституційно-правовий інститут лобізму: вітчизняний та зарубіжний досвід : монографія / О. В. Дягілєв. – Х. : Майдан, 2011. – 252 с. 3. Ємельянов В.М. Розвиток партнерських відносин бізнесу і влади в системі державного управління сталим розвитком регіонів України: теорія, методологія, практика: монографія. Миколаїв : ПП Ємельянова Т.В., 2012. 420 с. 4. Мацкевич Р.М. Політико-правові засади формуваня інституту лобізму в Україні: монографія. Одеса : Фенікс, 2013. 168 с. 5. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові засади інституту лобіювання: зарубіжний досвід та перспективи для України : монографія / В. Ф. Нестерович. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О.Дідоренка, 2010. – 752 с.	11-12 тиждень
13 9 год.	**Тема 13. Організація лобістської кампанії і технології лобістської діяльності.** Умови і структури лобіювання: галузева кооперація, наявність інформаційно-аналітичного центру, громадської організації, зв'язок із засобами масової	Лекція, презентація, дискусія – 2 год.	1. GR та PR менеджмент в контексті економічної безпеки : монографія / за ред. проф. Мігус І. П. Черкаси : ПП Чабаненко Ю.А., 2014. 376 с. URL : https://www.academia.edu/35292876/МІНІСТЕРСТВО_ОСВІТИ_І_НАУКИ_УКРАЇНИ 2. Беззубко Л. В., Девятка В. В. Взаємодія громадських організацій, місцевої влади та підприємців : монографія. Донецьк : Норд комп'ютер, 2007. 300 с.	13-14 тиждень

	інформації, фінансова підтримка лобістської структури. Діяльність лобістської структури: аналіз ситуації, постановка мети (основної та додаткової), вироблення стратегії, підготовка плану компанії, етапи реалізації плану, аналіз підсумків. Ресурси лобістських груп: власність, інформація, кваліфікація і досвід, культурний вплив, національні та регіональні зв'язки тощо. Типологія лобістської діяльності: «прямий» лобізм, «непрямий» лобізм, «внутрішній» лобізм. Пріоритетні сфери лобістської діяльності: в країнах з унітарною системою державного устрою, в країнах з федеративним державним устроєм. Основні методи лобістської діяльності: метод прямого впливу, метод непрямого впливу, «метод гасіння пожежі», метод політичного альянсу. Технології лобістської діяльності. Правові та етичні аспекти лобізму. Переваги та недоліки лобізму.	Семінар, групова робота, дискусія, тьюторство – 1 год. Самостійна робота – 6 год	3. Діалог суспільства і влади : європейські правові стандарти та досвід : Збірка документів. Пер з іноз. мов / За заг. ред. В. М. Литвина. К. : Парламентське вид-во, 2011. 480 с. 4. Дягілєв О. В. Конституційно-правовий інститут лобізму: вітчизняний та зарубіжний досвід : монографія / О. В. Дягілєв. – Х. : Майдан, 2011. – 252 с. 5. Ємельянов В.М. Розвиток партнерських відносин бізнесу і влади в системі державного управління сталим розвитком регіонів України: теорія, методологія, практика: монографія. Миколаїв : ПП Ємельянова Т.В., 2012. 420 с. 6. Мацкевич Р.М. Політико-правові засади формуваня інституту лобізму в Україні: монографія. Одеса : Фенікс, 2013. 168 с. 7. Нестерович В. Ф. Конституційно-правові засади інституту лобіювання: зарубіжний досвід та перспективи для України : монографія / В. Ф. Нестерович. – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О.Дідоренка, 2010. – 752 с. 8. American League of Lobbyists Code of Ethics [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.alldc. org/ethicscode.cfm 9. Bentley A. F. The process of government; a study of social pressures / A. F. Bentley ; [new ed., with introd. by H. T. Davis]. – Evanston : Principia Press of Illinois, 2014. – 501 p.	13-14 тиждень